

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВСП «ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ, ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ЗУНУ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ВСП «ФКЕПІТ ЗУНУ»

Василь МАРТИНЮК

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «ОСНОВИ БІРЖОВОЇ ТА КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Освітньо-професійний ступінь : *фаховий молодший бакалавр*

Галузь знань: *07 Управління та адміністрування*

Спеціальність: *076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність*

Освітньо-професійна програма: *«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»*

Циклова комісія фінансово-економічних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год)	Практичні семінарські	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Загальний обсяг, годин	Екзамен / залік
Денна	III	5	15	15	2	58	90	ЕКЗАМЕН

Тернопіль – 2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності 076 Підприємництво та торгівля, затвердженої Педагогічною радою ВСП «Фаховий коледж економіки, права та інформаційних технологій ЗУНУ» 27 червня 2023 року.

Робоча програма складена викладачем Оприсок М.Д.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії фінансово-економічних дисциплін, протокол № 1 від «31 серпня» 2023 р.

Голова циклової комісії

Мирослава ОПРИСОК

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“Основи комерційної та біржової діяльності”

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Змістових модулів – 3	Галузь знань: <i>07 Управління та адміністрування</i>	Нормативна
Індивідуальне завдання: підготувати та представити презентації до відповідних тем курсу.	Спеціальність: <i>076 Підприємництво та торгівля.</i>	
	Освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр	Лекції – 15 год. Практичні – 15 год
Самостійна робота – 58 год.		
Індивідуальні завдання – 2 год.		
Загальний обсяг годин – 90		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Біржі посідають особливе місце в інфраструктурі сучасної ринкової економіки.

Біржовий ринок України, одержавши належне економічне середовище, розпочав вирішувати проблеми формування ринкових цін на основі попиту і пропозиції. Поступово відбувається

процес самоліквідації тіньового ринку сільськогосподарської, промислової, видобувної продукції через прозорість товарних потоків. Це дозволяє збільшувати надходження до державного бюджету коштів за рахунок оподаткування біржової діяльності. Крім того, через

біржовий, насамперед аграрний ринок задовольняються державні потреби в продовольстві. Водночас біржі є центром експорту окремих видів аграрної продукції та продукції переробки. Саме важливість функціонування біржових структур в економіці України вимагає

вивчення дисципліни «Біржова діяльність».

Метою дисципліни є формування системи знань з організації і функціонування біржового ринку як складового елемента інфраструктури ринку, технології здійснення біржових операцій.

Завданням дисципліни є вивчення узагальненого досвіду роботи зарубіжних і вітчизняних бірж, нормативних основ здійснення біржової діяльності в Україні, технології виконання біржових операцій на різних видах бірж.

Після вивчення цього курсу студент знає основні принципи організації та здійснення біржових торгів на товарній і фондовій біржі; функції і завдання посередників на біржах; технологію формування ланцюга руху замовлення від покупця до продавця на біржі; основи ф'ючерсної торгівлі.

Крім того, у студента формуються практичні навички та вміння розробляти стратегію поведінки гравця на фондовій і товарній біржі; розраховувати результат від здійснення певних видів біржових операцій; обчислювати рахунки клієнтів щодо ф'ючерсних контрактів; використовувати механізм хеджування; оцінювання ринкової вартості цінних паперів

Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

СК 1. Здатність враховувати основні закономірності та сучасні досягнення у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

СК 3. Здатність застосовувати інноваційні підходи у діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

СК 4. Здатність визначати характеристики товарів і послуг у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності. СК 9. Здатність застосовувати моделі електронної комерції у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

Результати навчання:

Здійснювати пошук, самостійний відбір інформації з різних джерел у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

Проявляти ініціативу та підприємливість, володіти навичками міжособистісної взаємодії для досягнення професійної мети.

Володіти методами й інструментарієм для підготовки проєктів управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

Визначати потреби споживачів для формування асортименту товарів у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

Застосовувати моделі електронної комерції в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Основи комерційної та біржової діяльності ”

ТЕМА 1. Історія розвитку ринкової торгівлі і сучасний стан біржового ринку.

Сучасна товарна біржа є результатом довготривалої еволюції торгівлі від початкових примітивних форм до високоорганізованого оптового ринку.

Виникнення торгівлі пояснюється потребою розвитку як виробництва, так і власне торгівлі. Тому торгівлю розглядають як сполучну ланку, що зв’язує виробництво з навколишнім середовищем. Оскільки виробництво і торгівля тісно взаємозв’язані, то в процесі взаємодії вони висувають один до одного певні вимоги. Для сталого функціонування виробництва необхідно, щоб певні ресурси обумовленої якості в погодженому обсязі й асортименті були доставлені в установлений термін. Безпосередній зв’язок з виробництвом здійснюється, як правило, через оптову торгівлю. Основні функції оптової торгівлі: вивчення і прогнозування основних тенденцій розвитку економічної кон’юнктури ринку;

Література: 8,10,12,17,18,19.

ТЕМА2 Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку

Біржу як класичний інститут ринкової економіки слід розглядати в організаційному, економічному і юридичному аспектах її діяльності. З організаційної точки зору – це спеціально обладнане «ринкове місце», що надається учасникам біржового торгу. З економічної точки зору – це організований у певному місці регулярно діючий за встановленими правилами оптовий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами, оптова торгівля товарами за зразками і стандартами і контрактами на їх поставку в майбутньому, а також валютою, дорогоцінними металами за цінами, які офіційно встановлені на основі попиту та пропозиції. У юридичному аспекті – це організація, що **об’єднує фізичних і юридичних осіб**, які володіють відокремленим майном і мають майнові й власні немайнові права й обов’язки. Вивченню особливостей роботи бірж, їх структури, складу органів управління допомагає їх класифікація, тобто об’єднання в певні групи відповідно до обраної ознаки класифікації. Під ознаками класифікації

розуміють характерні, відмінні особливості, властиві біржам, що дозволяють об'єднати їх у певні групи.

Література: 8,10,12,13,16,17,18,19.

ТЕМА 3. Регулювання біржової діяльності

Поняття і необхідність регулювання біржової діяльності

Біржова діяльність у ринковій економіці строго регулюється як з боку держави, так і з боку учасників біржового процесу шляхом розробки й введення системи біржових правил.

Регулювання біржової діяльності – сукупність конкретних способів і прийомів по

певному впорядкуванню роботи бірж і укладання біржових угод на основі встановлених правил і вимог.

Метою регулювання біржової діяльності є забезпечення стабільності, збалансованості й ефективності біржового ринку.

Основним завданням регулювання біржової діяльності є запобігання маніпулюванню цінами, захист інтересів дрібних фірм і спекулянтів.

Механізм біржового регулювання включає правове, нормативне й інформаційне забезпечення.

Правове забезпечення – законодавчі акти, постанови, укази та інші правові

документи органів управління.

Нормативне забезпечення включає інструкції, нормативи, норми, методичні вказівки

й роз'яснення, а також правила, які затверджуються з організаціями - професійними учасниками біржового ринку. Інформаційне забезпечення – різна економічна, комерційна, фінансова та інша інформація.

Література: 8,10,12,13,16,17,18,19,21,22.

ТЕМА 4. Біржові угоди .

Історично склалося, що торгівля на біржах ведеться за обмеженим числом

найменувань товарів, тому що не всякий товар придатний для біржової торгівлі.

В Україні біржовий товар – це не вилучений з обороту товар певного роду і якості, допущений біржею до біржової торгівлі. Біржовим товаром не є об'єкти нерухомості, а також інтелектуальної власності у вигляді науково-технічної продукції, творів літератури й мистецтва.

Характерні риси біржового товару: він повинен бути стандартним, тобто відповідати встановленим вимогам щодо якості чи інших параметрів;

масовим, тобто випускатися у великому обсязі значною кількістю виробників і призначатися для широкого кола споживачів; до біржових може бути віднесено лише ті товари, ціни на які встановлюються відповідно до попиту та пропозиції в умовах конкуренції

Біржова торгівля в основному ведеться за умови відсутності товарів (за зразками, описами, біржовими стандартами), тому на всіх товарних біржах

забезпечується максимальна стандартизація. Насамперед це стандартизація за якістю, кількістю, умовами зберігання, транспортуванням товарів, а також за термінами виконання контрактів

Література: 8,10,12,13,16,17,18,19.

ТЕМА 5. Ф'ючерський ринок

бливою формою комерційної діяльності з метою одержання найбільшого прибутку поряд з іншими існуючими формами комерції. Виходячи з мети, яку поставили учасники торгівлі на біржі, у процесі укладання біржових угод вони здійснюють певні біржові операції, а саме: купівля і продаж реального товару:

страхування від можливих втрат у разі зміни ринкових цін на реальні товари й наф'ючерси (хеджування); спекулятивні операції, засновані на різниці в цінах.

Купівля і продаж реального товару здійснюється виробниками з метою реалізації товарів, які ними вироблені; споживачами - з метою забезпечення себе сировиною для подальшої переробки або необхідними товарами; торговцями - з метою подальшого перепродажу товарів кінцевим споживачам.

Хеджування виконує функцію біржового страхування від цінкових втрат на ринку реального товару й забезпечує компенсацію деяких витрат (наприклад, на зберігання товару); має на меті компенсувати за рахунок прибутку збитки, отримані від реалізації на ринку реального товару; забезпечує побічний зв'язок біржового ринку ф'ючерських контрактів з ринком реального товару. На біржі хеджування здійснюють, як правило, підприємства, організації, приватні особи, які водночас є учасниками ринку реальних товарів: виробники,

переробники, торговці

Література: 8,10,12,13,16,17,18,19.

ТЕМА 6. Організація і технології біржової торгівлі

Основним документом, який регламентує організацію біржової торгівлі, є Правила біржової торгівлі, що розробляються і затверджуються кожною біржею самостійно, але з урахуванням чинного законодавства, яке регулює біржову діяльність у країні.

Організація біржових торгів та їх ефективність залежать від багатьох чинників – спеціалізації біржі, особливостей біржового товару, механізму ведення торгів і власне технології проведення біржових торгів.

Література: 8,10,12,13,16,17,18,19.

Тема 7. Брокерська діяльність

Брокерська фірма, роль і місце в біржовій діяльності

Система біржового посередництва має декілька організаційних форм: брокерська фірма (компанія); брокерська контора; брокерське бюро (підрозділ). Брокерська фірма - це, як правило, приватне індивідуальне чи колективне (групове) підприємство, яке є юридичною особою і власником майна та прибутку (за вирахуванням податків та інших обов'язкових платежів у бюджет).

Брокерська контора - підприємство з правами юридичної особи, яке створене

підприємством-власником - членом біржі. Майно і прибуток брокерської контори належать підприємству, що її створило (власнику).

Брокерське бюро - це, як правило, госпрозрахунковий підрозділ підприємства, який займається брокерським посередництвом, діє на підставі свого положення з правом відкриття

рахунка в банку.

Література: 8,10,12,13,16,17,18,19.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “Основи комерційної та біржової діяльності”

Назва змістових модулів і тем	<i>Кількість годин</i>			
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
Тема 1. Історія розвитку біржової торгівлі	2	2	10	-
Тема 2. Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку	2	2	10	-
Тема3.Регулювання біржової діяльності	2	2	10	1
Тема 4 Біржові угоди	2	2	5	-
Тема 5. Фючерський ринок	2	2	5	1
Тема6.Організація і технології ринкової торгівлі	3	3	10	-
Тема 7. Брокерська діяльність	2	2	8	-
Разом	15	15	58	2

5. ТЕМАТИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ п/п	Тематика
1.	Організаційно –правові засади діяльності бірж
2.	Класифікація бірж та їх функції
3.	Становлення і розвиток біржового ринку в Україні
4.	Сучасний стан світового біржового ринку
5.	Етапи розвитку біржової торгівлі за руближем
6.	Еволюція оптової торгівлі
7.	Види і етапи укладання угод на валютній біржі України
8.	Передумови і етапи становлення валютного ринку України
9.	Поняття функції і субекти валютного ринку
10.	“Ціні папери я біржовий товар
11.	Фондова біржа

12.	Застосування індексів на фондовому ринку
13.	Фондовий ринок і його учасники
14.	Брокерська фірма види брокерських угод
15.	Види брокерських угод
16.	Винагорода за брокерську діяльність
Разом:	

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У навчальному процесі використовуються: лекції, в тому числі із використанням мультимедійних та комп'ютерних засобів, практичні, та індивідуальні заняття, групова робота, написання рефератів, як підсумку самостійної роботи студента, а також методи опитування, тестування, ділові ігри, тощо.

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточне тестування та опитування, підсумкове тестування по кожній рубіжній атестації, директорська контрольна робота.

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

№ з/п	Найменування
1.	Електронний варіант лекцій.
2.	Індивідуальні завдання для самостійної роботи (електронний варіант).
3.	Тести і теми рефератів (електронний варіант).
4.	Слайди схем та табличного матеріалу (електронний варіант).
5.	Тести для перевірки знань студентів.
6.	Засоби для діагностики знань студентів.
7.	Критерії оцінювання знань студентів.
8.	Наочні посібники.
9.	Презентаційні матеріали.
10.	Електронні посібники.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова:

1. Бевз О.П. Економіка і організація біржової торгівлі: навч. посібн. – Ч.2 Брокерська діяльність / О.П. Бевз, М.М. Скотнікова., Т.Б. Кушнір. – К. : КНТЕУ, 2006. – 156 с.
2. Біржова справа : підруч. / за наук. ред. докт. екон. наук, проф. О. М. Сохацької. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 655 с.
3. Господарський кодекс України №436-IV від 16 січня 2003 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Дудяк Р.П. Організація біржової діяльності: основи теорії і практикум: навч. посібн. 2-е видання, доповнене / Р.П. Дудяк, С.Я. Бугіль. – Львів : “Магнолія – 2006”, 2007. – 360 с.
5. Крамаренко В.І. Біржова діяльність / В.І. Крамаренко. – К. : ЦУЛ, 2003 – 252 с.
6. Обрисько Б.А. Менеджмент посередницької та біржової діяльності: навч. посіб. / Б.А. Обрисько. – К. : МАУП, 2003. – 264 с.
7. Основи біржової діяльності: навчальний посібник / М.О. Солодкий, Н.П. Резнік, В.О. Яворська: [за ред. М.О. Солодкого]. - К.: ЦП Компринт, 2017. - 450 с
8. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручник / за ред. д.е.н, проф. І. М. Сотник, д.е.н., проф. Л. М. Таранюка. — Суми : Університетська книга, 2019. — 572 с.
9. Податковий кодекс України №2755-VI від 2 грудня 2010 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
10. Про товарну біржу: Закон України №1956-XII від 10 грудня 1991 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
11. Саблук П.Т. Товарні біржі в Україні: Аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку / П.Т. Саблук, О.М. Шпичак, Г.О. Шевченко та ін. – К. : ІАЕ, 1997. – 428 с.
12. Солодкий М.О. Біржовий ринок: навч. посібн. – К. : Джерела М, 2001. – 333 с.
13. Солодкий М.О. Біржовий ринок: навч. посібн. / М.О. Солодкий. – К. : Аграрна освіта, 2010. – 565с.
14. Солодкий М.О. Товарознавство біржових товарів – ринок

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

У процесі вивчення дисципліни “Основи комерційної та біржової діяльності” використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- поточне опитування на практичних заняттях;
- підсумкове тестування з кожного змістовного модуля;
- директорська контрольна робота;
- екзамен підсумковий.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) навчальної дисципліни “Історія вчень менеджменту” визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту, %:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (директорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за творче завдання та поточне опитування)	Екзамен
15%	30%	15%	40%

Шкала оцінок:

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A
75-89	добре	BC
60-74	задовільно	DE
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	FX
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	F